

BEZDĚŽ

VLASTIVĚDNÝ
SBORNÍK
ČESKOLIPSKA

33/2024

BEZDĚZ

VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK ČESKOLIPSKA

33/2024

Vlastivědný spolek Českolipska
Státní okresní archiv Česká Lípa
Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě

ISBN 978-80-908925-2-1 (Vlastivědný spolek Českolipska, brožováno)
ISBN 978-80-908925-3-8 (Vlastivědný spolek Českolipska, online)
ISSN 1211-9172

OBSAH

Miroslav Kolka <i>Editorial</i>	5
------------------------------------	---

ČLÁNKY A STUDIE, ČÁST SPOLEČENSKOVĚDNÍ

Miloslav Sovadina <i>Nad počátky rodu pánů z Pirkštejna</i> <i>About the origin of the Lords of Pirkštejn</i>	9
---	---

Jiří Úlovec <i>Hrad Falkenburk</i> <i>Castle Falkenburk</i>	19
---	----

Jaroslav Panáček <i>Jan z Vartenberka na Novém Zámku a Bezdězi</i> <i>Jan of Vartenberk at Nový Zámek and Bezděz</i>	47
--	----

Jaroslav Panáček <i>Salhausenové. Poslední předbělohorskí majitelé českolipského zámku</i> <i>The Salhausens. The last owners of castle Česká Lípa in the time prior to Bílá hora</i>	75
---	----

Martin Aschenbrenner <i>Velkostatek Zákupy ve třetí čtvrtině 19. století.</i> <i>1. díl: Vznik, podoba, zaměstnanci</i> <i>Large estate Zákupy in the third quarter of the 19th century. Part 1: Origin, shape, employees</i>	99
--	----

ČLÁNKY A STUDIE, ČÁST PŘÍRODOVĚDNÁ

Petr Mužák <i>Nové poznatky o paleospolečenstvu středního turonu mezi Novinskou hůrkou a Ocasovským vrchem (Ralská pahorkatina)</i> <i>New findings to the paleo-community of the middle-turonian period between the Novinská hůrka and the Ocasovský vrch (Ralsko Upland)</i>	121
--	-----

MATERIÁLY

Jaroslav Panáček – Vojtěch Novák <i>Druhé středověké opevněné sídlo u Kluku (kat. území Dražejov, okr. Česká Lípa)</i> <i>The second medieval fortified settlement near Kluk (Cad. territory Dražejov, Dist. Česká Lípa)</i>	135
--	-----

Michal Gelnar – Petr Havránek – Dana Rohanová <i>Renesanční sklářská huť na katastrálním území obce Krompach v Lužických horách</i> <i>Renaissance glassworks in the cadastral territory of Krompach in the Lusatian Mountains</i>	147
--	-----

Martin Benda <i>U mariny sloužil ... Rudolf Engelhardt</i> <i>He served with the navy ... Rudolf Engelhardt</i>	165
---	-----

Lukáš Blažej – Jindřich Roháček – Michal Tkoč – Pavel Vonička Shrnutí výzkumného projektu Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě – Dipterologický průzkum Českolipska (severní Čechy) _____	173
<i>Summary of the research project of the Museum of Homeland Studies and Gallery in Česká Lípa – Dipterological survey of the Česká Lípa region (Northern Bohemia)</i>	

ZPRÁVY

Jaroslav Panáček Zpráva o činnosti Vlastivědného spolku Českolipska za rok 2023 _____	191
<i>Report on activities of the Society of Homeland Studies in Česká Lípa District in 2023</i>	
Petr Kozojed Zpráva o činnosti Státního okresního archivu Česká Lípa za rok 2023 _____	197
<i>Report on activities of the State District Archives, Česká Lípa, in 2023</i>	
Zdeněk Vitáček Zpráva o činnosti Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě za rok 2023 _____	203
<i>Report on activities of the Museum of Homeland Studies and Gallery in Česká Lípa in 2023</i>	

KRONIKA

Jaroslav Panáček Dvojí jubileum českolipské vlastivědy. Franz Hantschel a Anton Amand Paudler _____	213
<i>Double jubilee of the homeland studies of Česká Lípa. Franz Hantschel and Anton Amand Paudler</i>	
Lucrezia Škaloudová Puchmajerová Rudolf Novotný - 100. Malíř okouzlený krásami země _____	225
<i>Rudolf Novotný - 100. Painter enchanted by the beauty of the land</i>	
Miroslav Honců Vzpomínka na významného regionálního znalce přírody Karla Filipa _____	231
<i>Recollection of the significant regional connoisseur of nature Karel Filip</i>	
Andrea Plavcová Vzpomínka na výtvarníka Františka Lipenského _____	235
<i>Recollection of the artist František Lipenský</i>	
Michal Rádl K nedožitým 80. narozeninám Stanislava Holuba _____	241
<i>To the unattained 80th birthday of Stanislav Holub</i>	
Seznam autorů _____	247
<i>List of authors</i>	

EDITORIAL

Vlastivědný sborník *Bezděz* v minulých dvou letech prošel úspěšným přerodem grafické a tiskové podoby, která nepochybně podtrhla tradičně kvalitní a odborně erudovaný obsah jednotlivých čísel periodika. Tuto skutečnost je potřeba o to více ocenit v dnešním nelehkém období, které vede v řadě případů k omezení publikačních aktivit, nebo jejich redukci pouze na elektronické verze. Vlastivědnému spolku Českolipska, Vlastivědnému muzeu a galerii v České Lípě a Státnímu okresnímu archivu Česká Lípa nelze za podporu sborníku než poděkovat a vyslovit velké uznání. O zásadním významu existence media, které slouží k publikování výsledků vlastivědné práce ve všech oborech, není potřeba pochybovat.

Třicáté třetí číslo sborníku, které máte možnost pročitat či prolistovat, je opět ukázkou pestré škály vlastivědné práce badatelů v regionu. Jako již tradičně zahrnuje studie a články přírodovědné s bohatým obrazovým doprovodem – *Dipterologický průzkum Českolipska* z pera Lukáše Blažeje, Jindřicha Roháčka, Michala Tkoče a Pavla Voničky a *Nové poznatky o paleospolečenstvu středního turonu mezi Novinskou hůrkou a Ocasovským vrchem (Ralská pahorkatina)* od Petra Mužáka. Ze společenskovední části je silně znovu zastoupena historie vrcholného středověku a raného novověku, kterou reprezentují Miloslav Sovadina (*Nad počátky rodu pánů z Pirkštejna*) a Jaroslav Panáček (rozsáhlé studie *Jan z Vartenberka na Novém Zámku a Bezdězi a Salhausenové. Poslední předbělohorskí majitelé českolipského zámku*). Velkým přínosem bude nepochybně aktuální vyhodnocení zdejších středověkých opevněných lokalit – hradu Falkenburk (Jiří Úlovec) a sídla u vesnice Kluk na základě nových nálezů (Jaroslav Panáček a Vojtěch Novák). Informace ke zdejší zajímavé sklářské produkci rozšíří materiále k objevenému stanovišti klíčové raně novověké sklárny u Krompachu (Michal Gelnar – Petr Havránek – Dana Rohanová). Svůj prostor v letošním čísle *Bezdězu* dostalo rovněž období novověku a to v podobě studie o zákupském velkostatku v období třetí čtvrtiny 19. století (Martin Aschenbrenner) a drobnější sonda Martina Bendy do období kolem první a druhé světové války (*U mariny sloužil ... Rudolf Engelhardt*). Další z článků je věnován klíčovému osobnostem zdejší historiografie (Franz Hantschel, Anton Amand Paudler) z pera Jaroslava Panáčka. Bohužel nechybí ani tři nekrology: významného regionálního znalce přírody Karla Filipa od Miroslava Honců, vzpomínky na výtvarníka Františka Lipenského od Andrey Plavcové a všestranného „umělce“ Stanislava Holuba od Michala Rádl. Připomenuto je rovněž 100. výročí narození významného českolipského výtvarníka Rudolfa Novotného. Obvyklou součástí jsou rovněž zprávy o činnosti všech tří spolupracujících institucí.

Čtenářům přeji mnoho nových informací při četbě sborníku, rovněž hodně podnětů pro výlety po našem krásném regionu a badatelům dostatek sil a času pro práci nad dalšími tématy.

Miroslav Kolka
stavební historik, památkář,
Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Liberci

SEZNAM AUTORŮ

Mgr. Martin ASCHENBRENNER, Gymnázium Česká Lípa
Martin BENDA, mediální pracovník, Česká Lípa
Bc. Lukáš BLAŽEJ, Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě
Michal GELNAR, Česká sklářská společnost, Praha
Mgr. Petr HAVRÁNEK, Ministerstvo průmyslu a obchodu Praha
RNDr. Miroslav HONCŮ, Česká Lípa
Mgr. Miroslav KOLKA, Národní památkový ústav, ú. o. p. v Liberci
PhDr. Petr KOZOJED, Státní okresní archiv Česká Lípa
Petr MUŽÁK, Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě
BcA. Vojtěch NOVÁK, Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě
Ing. Jaroslav PANÁČEK, Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě
Andrea PLAVCOVÁ, Česká Lípa
Mgr. Michal RÁDL, Státní okresní archiv Česká Lípa
Doc. Dr. Ing. Dana ROHANOVÁ, Vysoká škola chemicko-technologická v Praze
RNDr. Jindřich ROHÁČEK, CSc., Slezské zemské muzeum, Opava
Miloslav SOVADINA, Brno
Mgr. A. Lucrezia ŠKALOUDOVÁ PUCHMAJEROVÁ, Technická univerzita v Liberci
Mgr. Michal TKOČ, Ph.D., Národní muzeum, Praha
PhDr. Jiří ÚLOVEC, Praha
Ing. Zdeněk VITÁČEK, Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě
Ing. Pavel VONIČKA, Severočeské muzeum, Liberec

BEZDĚZ 33/2024

Kresba na obálce: Mgr. Atila Vörös, ak. mal.

Překlad anglických textů: Ivan Stýblo, Lukáš Blažej

Překlad německých textů: Petra Sochová, Lukáš Blažej

Výkonný redaktor: Jaroslav Panáček

Redakční rada: Petra Ajšmanová, Martin Aschenbrenner, Lukáš Blažej, Helena Braunová, Tomáš Cidlina, Miroslav Honců, Josef Kadlec, Miroslav Kolka, Petr Kozojed, Petr Mužák, Michal Panáček, Michal Rádl, Zdeněk Vitáček, Martin Waldhauser

Adresa redakce: Státní okresní archiv Česká Lípa, Střelnice 3035, 470 01 Česká Lípa

Náklad: 250 výtisků / 1. vydání / Česká Lípa 2024

Vydal Vlastivědný spolek Českolipska, Státní okresní archiv Česká Lípa, Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě

Příprava tiskových podkladů: Agentura Deus, Česká Lípa
Tisk: MS Polygrafie s. r. o.

ISBN 978-80-908925-2-1 (Vlastivědný spolek Českolipska, brožováno)
ISBN 978-80-908925-3-8 (Vlastivědný spolek Českolipska, online)
ISSN 1211-9172

Vlastivědný spolek Českolipska